

הלכות ברכות סימן נה

ביאורים ומוספים

2

[משנ"ב ס"ק נח]

הדין כמתפלל עם העבורים.

[משנ"ב ס"ק סג]

נאפלו אמן אינו יכול לענות לדעה זו אם הוא מפסיק.

76 ובטעם הדבר שאין לענות 'אמן' ביאר בשו"ת האלף לך שלמה (סי' מ) שכיון שיש הפסק בינו לבין העשרה אינו מתחבר עמהם, ונחשב שעונה אמן ללא שמיעת הברכה שדינו כעונה 'אמן' יתומה, וכן לענין זימון כתב לקמן (סי' קצד ס"ק ח) שאין מצטרף באופן זה. וכן לענות אמן על ברכת כהנים כשיש הפסק של דבר טינוף, כתב בבית הלל לקמן (סי' קכח סכ"ד ד"ה אפילו) בשם ספר האשכול שאסור לענות, והוסיף, שלגבי העם שבשדות שאינם שומעים את הברכה ואינם צריכים לענות אמן, לא נחשב הדבר כהפסק, והם בכלל הברכה גם אם מפסיק דבר טינוף ביניהם לכהנים.

[משנ"ב ס"ק טד]

אפילו הוא קרע מקונו יותר מארבע אמות, דקלקא קמר על ידי התננת פניו וכו', וגורם לשכינה שאינה שורה בקאן.

77 ואם הטינוף הוא בצדדים שלפניו, כתב לקמן (סי' עט ס"ק ה) שהוא מחלוקת הפוסקים, אבל מה שרואה בלא הטיית הראש לצדדים, לכל הדעות נחשב כלפניו.

78 ומטעם זה כתב הט"ז (סי' קנא ס"ק ד) שאסור שיהיה מעל בית הכנסת דבר מאוס או עבודה זרה, כיון שמפסיק ומונע את התפילה מלעלות לשמים, וכתב על זה השע"י שם (ס"ק כב) שאין ראייה מכאן, ושהמנהג להקל בזה.

[משנ"ב ס"ק טו]

במקומו (79) וכו', שוקרין להם אהד או שנים בנמים נוראים.

79 ועיר שיש בה כמה בתי כנסיות, ובאחד מהם יש רק עשרה אנשים ואחד מהם רוצה לצאת מהעיר, כתב האלף המגן (על המטה אפרים סי' תקפא ס"ק סה) שאינם יכולים לכופו להשאר, כיון שיכולים להתפלל בבית כנסת אחר. וראה מה שכתבנו להלן ס"ק עג.

80 ואף שעל כל מצוה דרבנן חייב אדם להוציא מכספו כדי לקיימה, ביאר הגרש"ז אויערבך (תפילה כהלכתה פ"ח הע' ה) שיתכן שעל תפילה בציבור אין חיוב להוציא ממון, שהרי גם בנוגע לחיוב האדם לטרוח בגופו אחרי מנין, מצינו שהגבילו חכמים את החיוב עד ארבעה מיל מלפניו ועד פחות ממיל מלאחריו.

[משנ"ב ס"ק טז]

וקצת שירים אין יכולים להניח ביתם ורכושם.

81 ולענין שכר הש"ץ, פסק השו"ע לעיל (סי' נג סכ"ג) שגובים לפי ממון, ולדעת הרמ"א שם שכר הש"ץ נגבה חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק סז) שהא"ר כתב שדוקא שכר הש"ץ נגבה לפי ממון [וראה מה שבארנו שם], והוסיף שבגרי"א משמע שהשו"ע חזר בו, ודעתו כמו שכתב כאן שאף שכר הש"ץ נגבה חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות.

79 ואף שלא בשעת הדחק, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' מז) שיש לאי לסמוך על דברי הרב"ז האלו.

ע"ת החזו"א (ארחות רבנו ח"ג הוספות א"ח אות יג, בשם הגר"ח קניבסקי) שאפילו אם יש לבית פתח אחר, נחשב תפילה

בעבור. ע"ת החזו"א (ארחות רבנו ח"ג הוספות א"ח אות יג, בשם הגר"ח קניבסקי) שאפילו אם יש לבית פתח אחר, נחשב תפילה בעבור. משנ"ב ס"ק נט ה"א דין אחר דמקצתה.

74 ואף אם יעמדו על גבי התיבה תשעה אנשים ואחד יהיה בבית הכנסת, כתבו הלבוש (סי"ט) והערך השלחן (סכ"ד) שמצטרפים. ואידך, המקור חיים (סי"ט) והמור וקציעה (ד"ה ור"ל) כתבו שדוקא שהמיעוט עומדים על גבי התיבה מצטרפים, אבל אם יעמדו שם תשעה אנשים אין מצטרפים, שאין התיבה נגזרת אחרי בית הכנסת.

[משנ"ב ס"ק ס]

אפילו מחצה של פרזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם בני ששמים השוכן בתוך אלו העשרה.

75 משמע שאין חובה לענות אמן קדושה ברכו וקדיש, אלא שמי שרוצה מצטרף הוא לאותם עשרה, וכן הוכיח הגרש"ז אויערבך הליכות שלמה תפלה פ"ו סי"ב ודבר הלכה אות יט, ואשי ישראל כ"ד הע' סב) מלשון השו"ע שכתב 'יכול לענות' ולא כתב 'חייב לענות', וכן הורה הגרי"ש אלישיב (תפילה כהלכתה פ"א הע' קט). ואידך, הגר"ח קניבסקי הביא בשם החזו"א (אשי ישראל בסוף הספר השו"ע קצח) שהוא חיוב, וכן הביא משמו בספר מעשה איש (ח"ג ע"מ קט). ועל ראיית הגרש"ז אויערבך הנ"ל כתב הגר"ח קניבסקי אשי ישראל שם). שכיון שיכול לענות ממילא חייב לענות, וכן כתב בשו"ת נשמת כל חי (להגר"ח פאלאג'י סוף סי' ד) שחייב לענות אפילו אם שומע ממנין אחר, ולכן סיים שישתדל שלא להתפלל במנין ששומעים בו גם ממנין אחר, וראה מה שכתבנו לקמן סי' קכח ס"ק א.

לענין עניית אמן אחר הברכות, כתב השו"ע לקמן (סי' רטו ס"ב) שחייב לענות, ולא חילק אם הוא עומד במקום המברך או לא.

אם עומד בתפילה במקום שמותר לו לענות אמן, ושומע ברכה שאינה שייכת לו, כגון מי שמברך ברכות השחר ועניית אמן בלבל אותו מתפילתו, או בעת הלימוד ותטריד אותו מלימודו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' מג) שלא יענה. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם פ"ט ס"ו) שאף על פי שבעת שלומד תורה פטור מלענות אמן ויאמן יהא שמויה רבא, אבל קדושה ברכו וימודים הרי יהיה ניכר אם לא יצטרף עמהם, ולכן יענה, יכן לברכת כהנים יפסיק, אבל תלמוד תורה של רבים לא יבטל משום כך. וראה מה שכתבנו לקמן סי' צ ס"ק נ"ח וסי' רטו ס"ק ח.